

УДК 332

В.В. Кубіній, Т.В. Теличко, А.М. Василина, І.М. Попов

**ВПЛИВ КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ
НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА, РЕГІОНУ,
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

Стаття присвячена функціональному навантаженню інноваційного кластеру як умови розвитку економіки підприємства, регіону, країни. Основними функціями виділені: економічна, що полягає в активізації ресурсів; системна, яка визначає взаємодію всіх учасників кластеру як елементів системи; функція розвитку, спрямована на ліквідацію елементів, що гальмують зростання кластера; функція інтеграції інтересів держави, регіону та підприємства.

Ключові слова: інновація, кластер, розвиток, ефективність, система, конкурентоспроможність.

Статья посвящена функциональной нагрузке инновационного кластера как условия развития экономики предприятия, региона, страны. Основными функциями кластера выделены: экономическая, заключающийся в активизации ресурсов; системная, которая определяет взаимодействие участников кластера как элементов системы; функция развития, направленная на ликвидацию элементов, тормозящих дальнейший рост кластера; функция интеграции интересов государства, региона и предприятия.

Ключевые слова: инновация, кластер, развитие, эффективность, система, конкурентоспособность.

The article is devoted to functional loading of innovative cluster as a condition of company, region or country economic development.

© Кубіній В.В., Теличко Т.В., Василина А.М., Попов І.М., 2015

Innovation will be used more fully and effectively in terms of a combination of the following innovation activity subjects: generators of new ideas with companies that convert these ideas into real goods, and organizations, directing activities to bring innovation to consumers. These conditions are in clusters, which represent systematic association and interaction research, production, logistics, marketing and other subjects in order to reduce and increase the impact of the innovation process.

The main functions of the innovation cluster identified the following: economic, is to intensify regional and business resources; system that determines the interaction of all members of the cluster as elements of the system; development function aimed at eliminating elements that hinder further growth of the cluster and its members; function integration interests of the state, region and company.

As the mechanism of these functions implementation can be offered a public-private partnership. Public-private partnership is the form of business collaboration between public and private parties, which allows for socially significant projects in different areas of industry, science and infrastructure to be more efficient.

Public-private partnership is the better way to get results than it can be achieved by partners alone, and provides good conditions for joint investment of tangible and intangible assets.

Economic efficiency of innovation cluster and public-private partnership as the lever of cluster functions is expressed in action of synergistic effect.

Keywords: *innovation, cluster development, efficiency, system, competitiveness.*

Постановка проблеми. Рушійною силою подальшого розвитку економіки країни, регіону, підприємства є інновації, які дозволяють не лише вдосконалити матеріально-технічну базу, але й створити організаційно-маркетингові переваги. Інновації будуть застосовані більш повно та ефективно за умови поєднання генераторів нових ідей з підприємствами, що перетворюють ці ідеї на реальний товар, та організаціями,

спрямовуючими діяльністю на доведення інновацій до споживачів. Такі умови створюються в кластерах, які представляють собою системне об'єднання та взаємодію наукових, виробничих, логістичних, маркетингових та інших суб'єктів з метою скорочення та під-вищення результативності інноваційного процесу.

Кластер виступає інтегратором факторів, що діють в межах підприємств, а також сприяє посиленню чинників, що формуються та реалізуються в їх регіональному оточенні. Кластер також надає додатковий імпульс розвитку регіональної еко-номіки, виступає певною мірою локомотивом перетворення регіону на лідера економічного змагання.

Виконання ролі каталізатора обумовлено тими функціями, які може виконувати інноваційний кластер. Їх дослідження сприяє не лише кращому розумінню самого кластера та механізмів його функціонування, а сприяє забезпеченню управління регіону та окремих підприємств можливостями приймати рішення, що дозволяють використовувати синергійний та комплементарний ефекти. Кластер дозволяє вичленити підприємств-лідерів регіонального розвитку, сприяти поглибленню участі регіону в національному та територіальному поділу праці, посилити коо-пераційні зв'язки між підприємствами регіону.

Все це дозволяє визначити актуальність дослідження функціонального навантаження кластерів та особливо їх інноваційних видів.

Огляд останніх публікацій та досліджень. Проблема-тиці формування кластерів приділяється велика увага. Так, Ю. Громико спрямовує увагу на схематичні можливості впровадження інноваційних кластерів, до яких віднесено схему організації виробничої системи; схему організації промислово-виробничої платформи; схему соорганізації централізованого ядра кластера; схему формування продукції подвійного призначення; схему «подвійного маркетингового кільця» та ін. [3]. Даний підхід характеризується певною мірою фрагментарністю та відсут-

ністю інтегральної схеми, яка охоплює виробничу, структурну, маркетингову та інші складові кластерного утворення. З позицій процесу Ю. Владиміров та В. Третьяк пропонують виділяти п'ять стадій становлення кластера: агітація та мотивація потенційних учасників; розробка стратегії кластера; стадія пілотного проекту; період реалізації стратегічного проекту; стадія саморегулювання [2]. Вказаний алгоритм містить декілька методичних помилок. По-перше, в кластер можуть входити підприємства, які об'єднані не схожими проблемами бізнесу, а стратегічною спрямованістю, діловою ідеологією. По-друге, вказані стадії характерні більшою мірою для ініціативи створення кластерів «з гори-вниз». За класичною методикою, кластер формується в залежності від наявності «сили притягіння», в якості якої виступає певний діловий інтерес чи група інтересів. Виходячи з позиції якісного наповнення кластера, В. Буданов вважає, що процес зародження та еволюції виражається послідовністю зміни протилежних якостей, до яких віднесено хаос та порядок. Цей процес представляє собою чергування станів хаосу (деструкція та зникнення структури) та порядку (самоорганізації) [1]. Дана позиція не враховує сучасні теорії хаосу, в яких він розглядається як порядок, що неможливо визначити на сучасному етапі розвитку наукової думки.

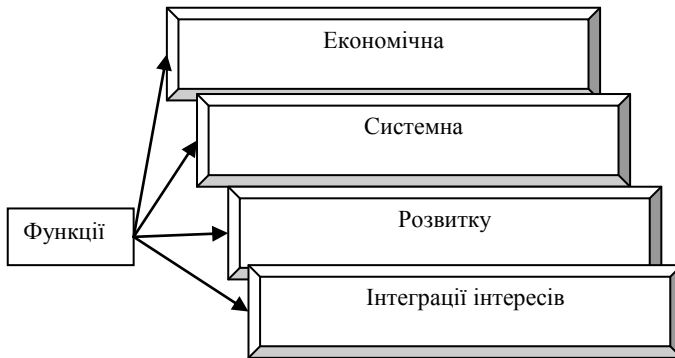
При всій широті підходів до сутності кластера та процесів й схем його формування залишається поза увагою питання функціонального навантаження кластера, яке дозволяє визначити його ключові функції та акцентувати увагу менеджменту на їх активізації.

Тому метою даної статті є обґрунтування основних функцій кластерного утворення, які спрямовані на створення конкурентних переваг як регіону, так й підприємств, що входять до складу кластера.

Основний матеріал дослідження. Основною метою програми формування інноваційних кластерів є створення нової якості функціонування підприємств на основі впровадження техніко-технологічних та гуманітарно-інституціональних іннова-

цій, що призводить до появи певних функцій, комплексна дія яких забезпечує формування додаткових конкурентних переваг для підприємства, території та національної економіки в цілому.

Функції інноваційного кластера, які забезпечують підвищення конкурентоспроможності всіх сторін, наступні (рис.):

*Рис. Функції кластера
(складено авторами)*

1. Економічна, полягає у забезпеченні більш раціонального використання ресурсів. При цьому кластер використовує механізми економії ресурсів знань, інформації та ресурсів часу, тобто таких видів ресурсів, які мають найвищу ціну і є вкрай обмеженими. Знанієві ресурси знаходять більш ефективні способи використання через їх трансфер між учасниками кластера. Інформація в кластері стає більш концентрованою, що підвищує її віддачу в процесі ділової активності. Ресурси часу використовуються більш раціонально внаслідок скорочення часу руху інформації між учасниками кластеру; збільшення рівня її прозорості внаслідок спільних технологій її формування та використання; побудови внутрішньої мережі комунікацій.

2. Системна функція. Кластер виступає як відкрита система, яка спрямована на взаємообмін та взаємодію процесів

саморозвитку з розвитком навколишнього середовища. Кластер передбачає визначену кількість елементів та чітко впорядковані функціональні взаємозв'язки між ними. Синергетична функція базується, за В. Будановим, на принципах «існування» та принципах «становлення» [1]. Згідно до даного підходу до принципів існування та функціонування кластеру віднесені принцип гомео-статичності та принцип ієрархічності. Групу принципів становлення кластеру формують нелінійність, нестійкість, відкритість, динамічна ієрархічність та ін.

3. Функція розвитку. Кластер виступає способом утворення резервів розвитку. Розвиток представляє собою перехід системи а більш високий рівень існування та функціонування для реалізації покладеної мети. Як відкрита система кластер знаходиться у постійному процесі перетворення, тобто переходу в нову якісну екзистенцію. Цей процес має місце під впливом зовнішніх чинників, які викликають функціональну зміну системних елементів, так і внаслідок дії внутрішніх факторів. Серед останніх можливо окреслити для прикладу наступні: кількісне зростання дифференцьованих елементів системи кластера, яке може призводити до появи протиріч та конфліктів; якісні зміни учасників кластеру, що виникають під дією ендогенних факторів (кадрових перетворень, переходу до різних етапів розвитку організацій-учасників кластеру, результатів реалізації стратегічних планів тощо); різної швидкості розвитку учасників кластеру, що призводить до появи аутсайдерів, а відповідно до необхідності їх ліквідації та усунення з складу учасників кластеру. Резерви розвитку в даній статті визначені як засоби пере-шкодження функціонуванню застарілих елементів в кластерній системі більш високого порядку.

4. Функція інтеграції інтересів держави, регіону та підприємства. Прикладом реалізації даної функції слугує пуб-лічно-приватне партнерство (ППП), яке представляє, за визначенням ООН, форму організації бізнесу між державною та приватною сторонами, яка дозволяє реалізувати суспільно значущі проекти

у різних сферах інфраструктури більш ефективним шляхом, ніж можна досягти ймовірними партнерами поодиночі, та передбачає спільне інвестування матеріальних і нематеріальних активів. Економічна ефективність виражається в дії синергійного ефекту, що впливає вже з наведеного вище визначення ООН. Це означає, що спільні дії приватного підприємства та публічної структури забезпечать більшу віддачу від використання майна, у порівнянні з індивідуальною діяльністю.

Додаткова економічна ефективність призводить до появи додаткового економічного ефекту. Так, внаслідок партнерських зусиль буде додатково створені робочі місця, збільшиться база оподаткування та загальна сума надходжень до бюджету, національний ринок наповниться додатково товарами, що вплине на їх ціну, а відповідно дозволить задовольнити попит населення. Лідерами у структурі приватного фінансування інфраструктурних проектів названі Бразилія (17,8 % загального підсумку), Індія (10,5 %), Китай (7,4 %), Мексика (6,4 %), Російська Федерація (5,8 %) [4]. Відмічені країни мали високі темпи економічного розвитку, підприємницький сектор знаходився на підйомі, а державні фінанси не мали гострих обструкцій формування та функціонування.

Згідно до Закону України «Про державно-приватне партнерство» сферами застосування механізмів ППП окреслені такі:

- пошук, розвідка родовищ корисних копалин та їх видобування;
- виробництво, транспортування і постачання тепла та розподіл і постачання природного газу;
- будівництво та (або) експлуатація автострад, доріг, залізниць, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів і метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури;
- машинобудування;
- збір, очищення та розподілення води;
- охорона здоров'я;

- туризм, відпочинок, рекреація, культура та спорт;
- забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем;
- оброблення відходів;
- виробництво, розподілення та постачання електричної енергії; управління нерухомістю.

Формування кластерів у вказаних сферах діяльності надасть їх розвитку додатковий імпульс.

Висновки. Основними функціями кластера виділені наступні: економічна, що полягає в активізації регіональних та бізнесових ресурсів; системна, яка визначає взаємодію всіх учасників кластеру як елементів системи; функція розвитку, спрямована на ліквідацію елементів, що гальмують подальше зростання кластера та його учасників; функція інтеграції інтересів держави, регіону та підприємства, яка реалізується за допомогою приватно-публічного партнерства.

В подальшому заплановано розробити модель функціонування інноваційного кластера як умови та фактора конкурентоспроможності.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буданов В.Г. Синергетическая методология / В.Г. Буданов // *Вопросы философии*. – 2006. – № 5. – С. 45-61.
2. Владимиров Ю.Л., Третьяк В.П. О классификациях кластеров предприятий / Ю. Владимиров, В. Третьяк [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.riep.ru/works/almanah/0007/almanah0007_072-086.pdf
3. Громько Ю.В. Что такое кластеры и как их создавать? Эпистемотехнологический подход / Ю. Громько [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.situation.ru/app/j_art_1178.htm
4. Черевиков Є.Л. Публічно-приватне партнерство. Програма перепідготовки «Модернізація, інноваційний і технологічний розвиток регіонів у стратегії

соціально-економічного розвитку України»: Опорний конспект лекції та робочі матеріали / Є. Черевиков. – К., 2011. – С.111-123.

REFERENCE

1. Budanov V.G. *Sinergeticheskaya metodologiya / V.G. Budanov // Voprosi filosofii. – 2006. – № 5. – P. 45-61.*
2. Vladimirov Yu.L., Tretyak V.P. *O klassifikatsiyah klasterov predpriyatiy. [Elektronnyiy resurs] / Yu. Vladimirov, V.Tretyak. – rezhim dostupa : www.riep.ru/works/almanah/0007/almanah0007_072-086.pdf*
3. Gromyiko Yu.V. *Chto takoe klastery i kak ih sozdavat? Epistemotekhnologicheskiiy podhod. [Elektronnyiy resurs] / Yu.Gromyiko. – Rezhim dostupu: [http://www. situation.ru/app/j_art_1178.htm](http://www.situation.ru/app/j_art_1178.htm)*
4. Cherevikov E.L. *PublIchno-privatne partnerstvo. Programa pereIdgotovki «ModernIzatsIya, InnovatsIyniy I tekhnologIchniy rozvitok regIonIv u strategIYi sotsIalno-ekonomIchnogo rozvitku UkraYini»: Oporniy konspekt lektsIy ta robochI materIali / E.Cherevikov. – К., 2011. – P.111-123.*

Стаття надійшла до редакції 20.04.2015

Рецензенти:

доктор економічних наук, професор, член-кореспондент НАН України, завідувач кафедри економіки підприємства ДВНЗ «Ужгородський національний університет» **В.П. Мікловда**

доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри «Менеджмент і маркетинг на морському транспорті» Одеського національного морського університету **М.Я. Постан**